

Tisztesség, emberség, szaktudás”. Konferencia a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából
Tomori Pál Főiskola, 2024. november 22.

Lakatos Adél, Kalocsai Főegyházmegyei Levéltár

Tomori Pál érsek alakja az 1896-os millenniumi kiállítás kalocsai előkészületeiben

Miről is szól az előadás?

- I. A megrendelő: Császka György kalocsai érsek.
Kivitelező: Füredi Richárd szobrász és Hanula József festőművész
- II. Az alkalom: 1896. évi ezredéves történeti kiállítás
- III. A megrendelt műalkotások: Tomori Pál a csatamezőn c. festmény és Tomori Pál szobor
- IV. Egyedi kalocsai történeti koncepció: Tomori Pál a mohácsi csata hőse

Császka György életútja

- 1826-ban született Nyitraszerdahelyen. Az ősök a cseh-morva határon élő építőmesterek voltak. Apja: Császtka Jakab építőmester. Anyja: a nemesi származású Krchenyák Franciska.
- Tanulmányok: Nyitrai és tatai piarista gimnázium. Majd az esztergomi bencés főgimnázium, pozsonyi Emericanum növendéke lett. 1844-től a nagyszombati érseki líceumban tanult. 1846-tól a bécsi Pazmaneumba került.
- 1850-ben Galgócon szentelte pappá Scitovszky János hercegprímás.
- 1850-től a nagyszombati érseki konviktus prefektusa, a líceum tanára.
- 1853-tól a nagyszombati helynöki irodában dolgozott. 1856-tól az esztergomi érseki iroda irodaigazgatója lett.
- 1870-ben esztergomi káptalan mesterkanonokja lett.
- 1874-től szepesi, majd 1891-től kalocsai érsek

A nyitraszerdahelyi szülői ház

A szepeshelyi Szent Márton püspöki székesegyház

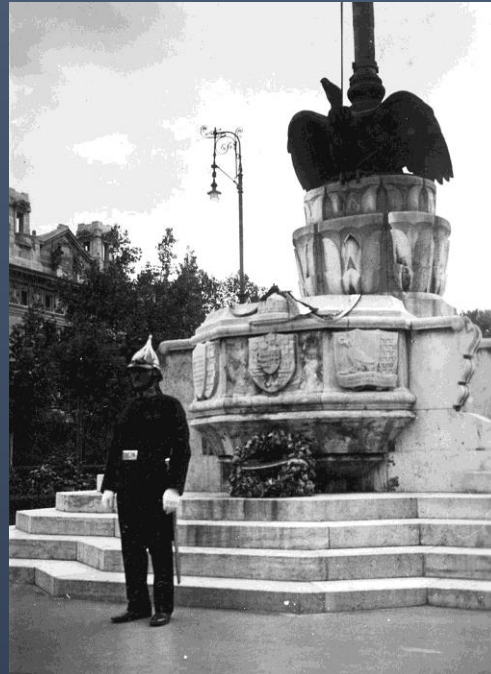
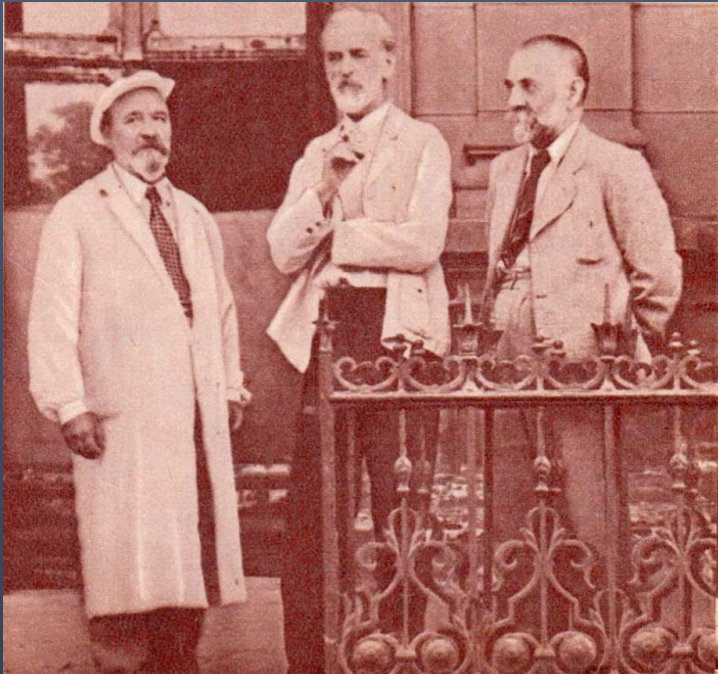
Császka György, szepesi püspök, majd kalocsai érsek

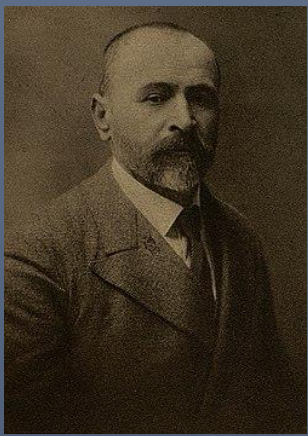
Füredi (Führer) Richárd (Budapest, 1873-Budapest, 1947)

- Budapesti tanulmányok, Stróbl Alajos tanítványa. Akadémizmus képviselője. Temetőszobrász.
- Művei: millenniumi emlékmű II. Lipót (1905), Könyves Kálmán (1906) és Ferenc József szobra, Erekyés országzászló (1928-1945), Nemzeti Vértanúk emlékműve (1929-1934, 1945, 2019). Művészi színvonalú síremlékszobrok (Jókai Mór, Kacsóh Pongrác, Ábrányi Emil, ...)
- Még szobrásznövendékként készítette Tomori Pál kalocsai szobrának terveit 1894-ben, csak 1934-re készült el, 1938-ban állították fel.

Füredi Richárd

Hanula József (Háromszlécs, 1863–Igló, 1944)

- 1879-ben került a szepesi püspöki udvarba. A szepesi templomfelújításoknál segédkezett Felice Daberto mellett.
- Tanulmányait Császka György érsek támogatta. Lotz Károly tanítványa lett, majd Münchenbe ment.
- 1896-ban, tanulmányai befejezése után visszatért szülőföldjére.
- A szlovák népelet festője lett.

1896-os millenniumi kiállítás

„A nemzeti kiállítás beszámoló lesz első sorban a magyar hazának és másodsorban a külföldnek arról, a mit elértünk, a mit tudunk, a mink van, amink lesz. Repertoriuma a múltnak, tükre a jelennek s mutatója a jövőnek”. Gelléri Mór: Az ezredéves kiállítás, 1895.

- A honfoglalás ezredik évfordulójának megünneplése alkalom volt arra, hogy Magyarország pozicionálja magát a Habsburg-birodalmon belül, megfogalmazza, hogy mit is jelent a magyar identitás. Fontos volt, hogy ez az üzenet fogható legyen Európa számára is.
- Központi esemény volt az a tárlat, mely az ország múltját, jelenét és jövőképét mutatta be.
- A tárlat szervezéséből a katolikus egyház is kivette a részét. Számos műtárgyat kölcsönzött az alkalomra. Császka György érsek 19 darabot engedett át a kiállítás céljaira.
- A kiállítás két fő része: történelmi és jelenkori. A történelmi főcsoport koncepcióját Czobor Béla pap-művészettörténész dolgozta ki.

Hanula József: Tomori Pál a mohácsi csatamezőn

- Császka megbízását, történelmi témájú, összetett kompozíció festésére csak kötelességtudatból vállalta el. Így írt erről Császka Györgynek:

„Méltóságos patrónus úr [Császka György]! Őszintén megvallom, hogy ez nem megy, mert az elkészítéséhez éppen itt [Münchenben] kell maradnom. Most akartam elutazni Mohácsra, annak környékére, a magyar típusok miatt. Ezt a képet Kalocsán nem tudom megfesteni. Igyekezniem kell, mivel most kell a nyilvánosság elé lépniem, hogy ne legyenek rossz visszhangok. Honnan tudnék Kalocsán például jelmezt és fegyvert szerezni. Itt Münchenben vannak jelmezkölcsönzők a színházban, az akadémián és az állami múzeumokban. Sok erőfeszítésembe került, amíg áttanulmányoztam a jelmezeket és a fegyvereket, bejártam a könyvtárakat és áttanulmányoztam a 16.századi dolgokat. És ez mind nem elég, ebben az élő emberek igyekezetét is látni kell. Kell, hogy valaki nekem a festészetben is irányt mutasson, és ilyenek az én tanárain, Deffreger professzor [Franz von Deffreger] és Marr professzor [Karl von Marr]”.

Hanula József: Tomori Pál a mohácsi csatamezőn

- Vászon, olaj. A festmény Münchenben készült, ahol Hanula tanult. Itt lehetett színházi jelmezeket könnyebben beszerezni. Itt segíthettek neki professzorai, Franz von Deffreger és Karl von Marr. A jelenetet Hanula egy München melletti réten állította be.
- Több előtanulmány is készült. A beállított jelenetről gipszmodellt és vázlatokat készített. Ezek a Szlovák Nemzeti Galériában és az iglói Szepesi Művészek Galériájában találhatóak.
- Hanula betegségére hivatkozva a kiállítási anyagot válogató bizottsághoz először csak vázlatot nyújtott be. 1896. március 26-án Császka érsek „Kiadások és bevételek naplója”-ban már a festmény Münchenből Budapestre szállíttatásának költségeit jegyezte fel.
- Hanula a kép megfestéséért 920 Ft-ot kapott az érsektől.
- *Tomori Pál a mohácsi csatamezőn* címmel szerepelt az 1896-os kiállításon jelenkori főcsoportjának Műcsarnokban megrendezett tárlatán
- *Pesti Hírlap* egyik cikkírója is „A millenáris műtárlat” című írásában: „... annak előtte ugyancsak gyéren mutatkoztak falainkon a történelmi vásznak. De nincs többé lehetetlenség! Ha a kocapiktort vadkanfestővé nemesíti a millenáris tűz, miért ne lehetne a csendélet-festőből csata-festő? ... sőt még Hanula József is beállt a történelmi csatasorba”.
- A képnek nyoma veszett a Császka-hagyaték 1905. évi árverése után. SZM Adattára, Császka-hagyaték 1905. évi árverési katalógusa, Császka-hagyaték árverési jegyzéke: 28. tétel. Méret: 189x300cm. Kikiáltási ára 500 korona volt.

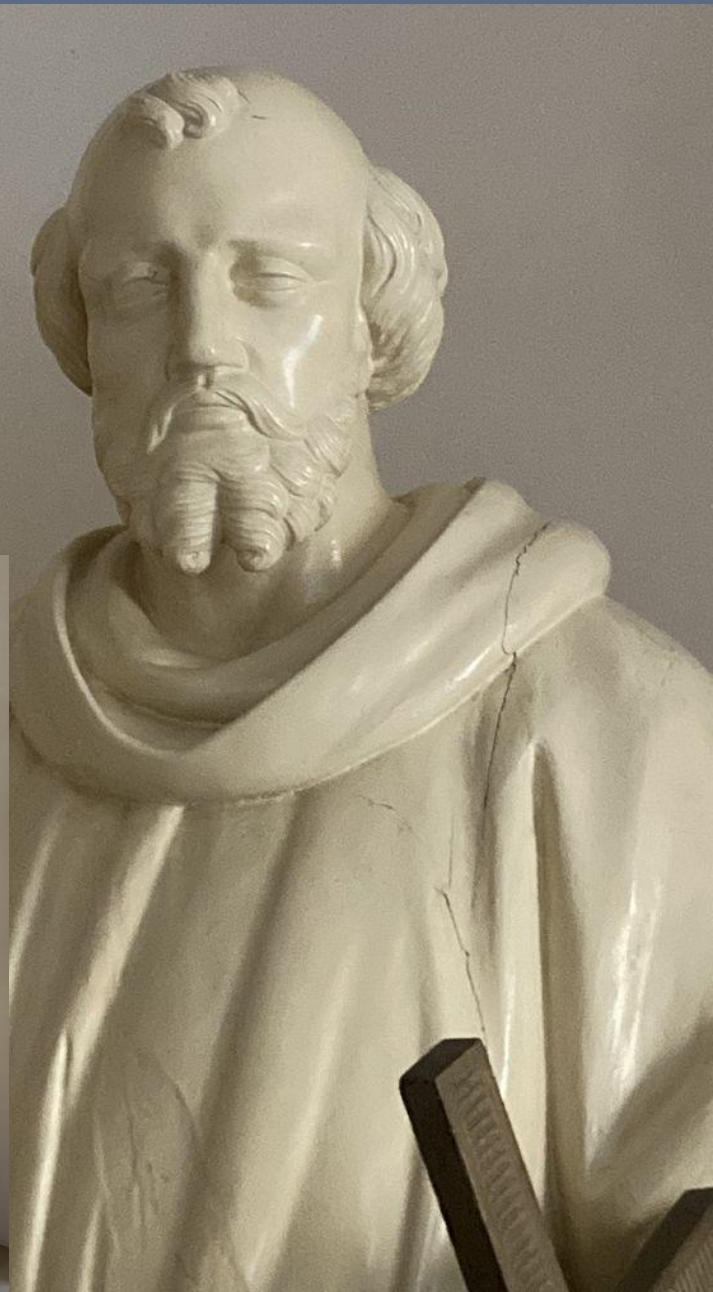
Füredi Richárd: Tomori Pál szobra

- 1894. decemberében rendelte meg Császka György érsek Strobl Alajostól. A kalocsai székesegyház előtt kapott volna helyet 1896-ban.
- Strobl költségvetése szerint a mintázat készítése, bronzba öntés, felállítás, öntött vas kerítés 12.500 forintba került volna
- A szobor-minta Császka terve szerint szerepelt volna a millenniumi kiállításon. Strobl 1895-ben vállalta egy 280 cm-es minta készítését. Ez ekkora nem készült el, nem szerepel a kiállítási katalógusban.
- A feladatot végül Strobl tanítványa, Füredi Richárd kapta meg.
- 1898-ban Füredi Richárd a mintával pályázatot nyújtott be a Ferenc József koronázási jubileumi díj képzőművészeti díjára. Mivel ekkor még szobrásznövendék volt, és a díjat csak „kész” művészek kaphatták, ezt nem nyerte el. Munkájáról így írt Fővárosi Közlöny:
„Nem hallgathatjuk el ez alkalommal, hogy a pályázók között különösen kitűnt tehetségével egy fiatalabb, kezdő szobrász: Führer Richárd, a kinek művei sokoldalú tevékenységről és monumentális vénáról tesznek tanúságot. Különösen kitűnik Tomori-szobor mintája, a melyben a pap és a hadvezér kettős jellemzése igen sikerült”.
- 1926-ban merült fel ismét Kalocsán egy Tomori-szobor felállításának a gondolata a mohácsi csata 400. évfordulójára. A kezdeményező Zichy Gyula érsek volt.
- P. Unghváry Antal ferences tartományfőnök így írt a mintával kapcsolatban Mosonyi Dénesnek, Zichy titkárának: *„Igen érdemes volna a gipsz mintát bronzban megcsináltatni, mert elismert művészek igen dicsérték és tényleg igen jól sikerült szobor”.*

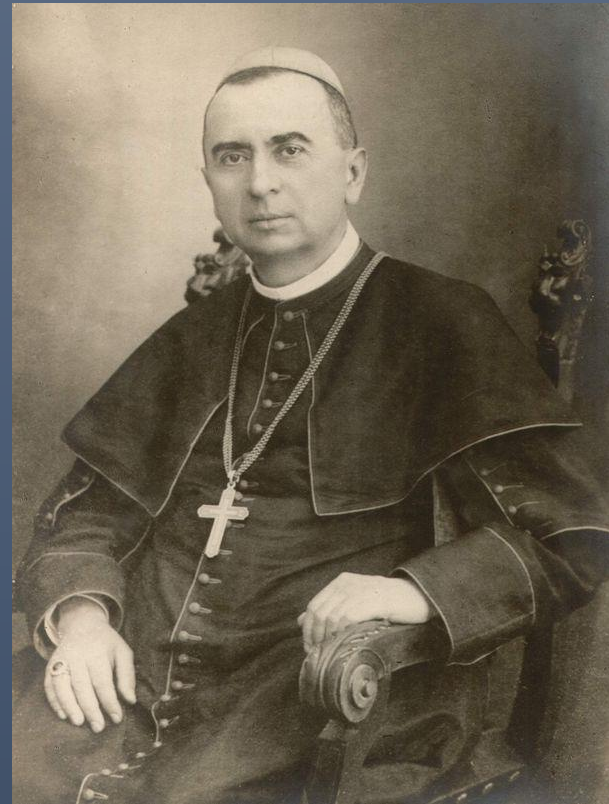
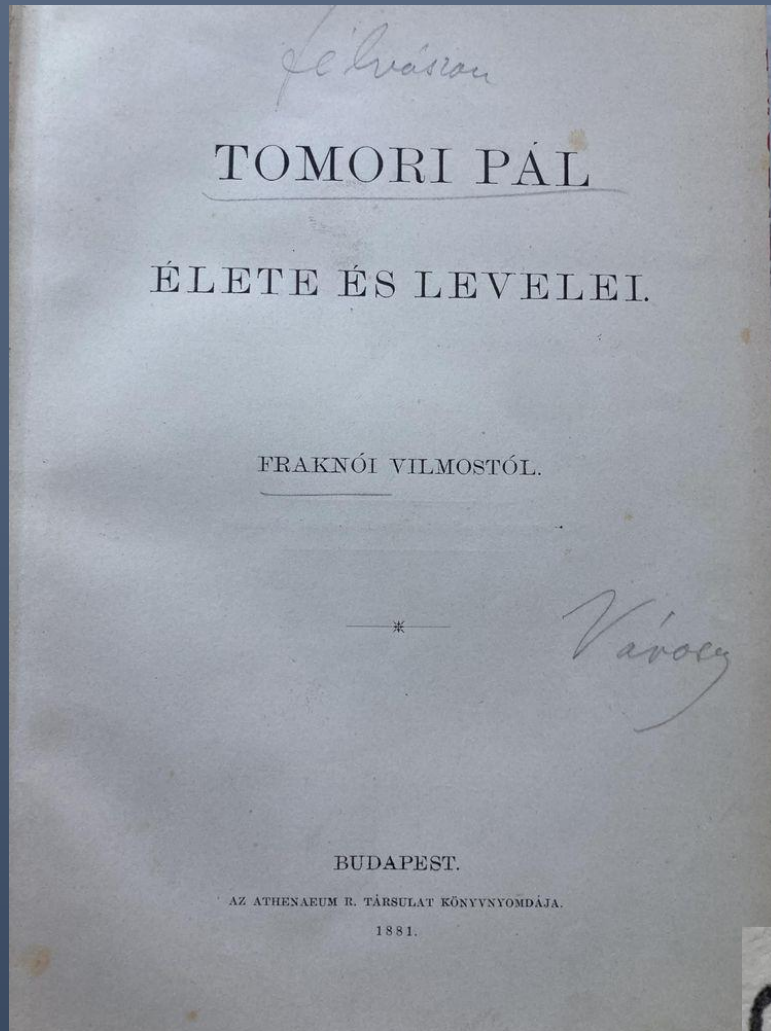

- 1934-ben elkészült a szobor
- 1938-ban állították fel Kalocsán az akkori Nagyszeminárium és a székesegyház közötti területen

Tomori Pál történetének kalocsai olvasata

Várocy Gyula (1846-1910)

Tomori Pál

Tomori Pál aláírása egy 1523-ban
kelt oklevélen

Mennyiben terheli a csatavesztésért a felelősség súlya Tomorit? oly kérdés, melyre könnyen megadhatni a választ.

Kötelessége lett volna minden erejével oda hatni, hogy a királyt és a sereget az ütközet elfogadásától visszatartsa, vagy legalább elhalasztására bírja. A meseszerű hírek, melyek a magyar táborban a könnyű győzelem hiú reményét felkeltették; a nemeség fenyegető magatartása; az a körülmény, hogy az ő ellenzése valószínűleg eredménytelen maradt volna: nem menthetik ki teljesen.

Miért??! Mit tehetett ő, szegény; a haditanács, ha táborát a...

Szerencsétlensége vala, hogy saját akarata ellenére, a viszonyok hatalma oly állásra helyezé, a melynek nehézségeit talán más sem, de ő kevésbé mint sok más, volt képes leküzdeni.

donait: a szilárd akaratot, a külső körülmények befolyásától független erélyt. A nehézségek előtt, melyekkel szembeállania kellett volna, inkább kitért; a háborgó elemek által, melyek fölött uralkodni volt hivatva, inkább hányattatni engedte magát.

+)[!] ternyelle-
nes törté-
des !!

Azonban ~~habár~~ ^{2/2} nem tartozik a történelem kimagasló nagy alakjai közé, nemes jelleme és valóban tragicus sorsa minden idők tiszteletét és részvétét biztosítja emlékének.

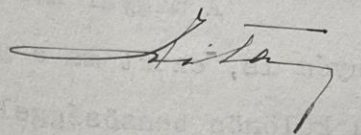
+)[!] Hungaroly János is Kaposváriai mellett a halga !! -

Bilbao , 1926. augusztus hó 29.-én.

Kedves gróf Zichy érsek !

A magyar nemzet minden öröme, minden gondja és bánata az Enyém is, ezért ma a gyászos mohácsi vész négyszázados évfordulóján különös bensőséggel gondolok hazánkra. A magyar sokáig volt a kereszténység és Európa védőbástyája. Míg mások békésen dolgozhattak, a magyar vérezett és hősi küzdelmet folytatott a kelet ostroma ellen. A Hunyadiak dicső harsza Európa szabadságharsza is volt, melyre minden magyar jogos büszkeséggel tekinthet vissza. Sajnos azonban, a tulerő a széthuzás pillanataiban győzött, és az ellenség urrá lett felettünk. Ugy látszott, hogy Ázsia vesz rajtunk erőt. A nemzet azonban ezen sorsesapások ellenére sem adta fel önmagát, hi maradt önmagához, multjához és újra az emelkedés, az erősödés utjaira tért. A balsorssal meg tudott küzdeni, mert élni akart, lelke ép, nemzeti érzése és önérzete töretlen maradt. A Szent Korona varázserejével sikerült az új fejlődés alapjait lerakni. Ma újra súlyos esapások sujtanak, újra ezer sebből vérezünk, de ezen bajokkal is meg fogunk bígyelmében, de egyszersmint a nemzet nagy esapások emlékéből is azt a reményem, hogy a magyar nemzet még nagy héz időket szép és dicső kor fogja

Az ifju Király és Én bensőséges hittel és buzgósággal kérjük az Egek Urát és Magyarországg védőasszonyát, hogy könyörüljenek meg a magyar nemzetten és sikerrel koronázzák meg honmentő törekvéseit.

Köszönöm a figyelmet!

